Raadsvoorstel

Zaak : 2232639

Onderwerp	Participatieverordening gemeente Heusden 2027
Portefeuillehouder	De heer T.A.W.A. Pulles
Datum raadsvergadering	10 november 2026
Aantal bijlagen	3

Samenvatting
Inwoners vroegtijdig betrekken bij vraagstukken in hun eigen wijk of buurt, draagt niet alleen bij aan betere inzichten, het vergroot ook het draagvlak voor besluiten die hun leefomgeving direct raken. Vanuit dit perspectief hebben we invulling gegeven aan de participatieverordening, zoals deze nu bij u voorligt. Gemeenten moeten uiterlijk 1 januari 2027 een participatieverordening vaststellen. De voorgestelde Participatieverordening gemeente Heusden 2027 vervangt de huidige inspraakverordening en bevat regels voor inwonersparticipatie, overheidsparticipatie en het uitdaagrecht. Voorgesteld wordt de verordening vast te stellen en kennis te nemen van de reflectie op en de actualisatie van het handelingsperspectief ‘Naar gerichter participeren’. Dit handelingsperspectief biedt de organisatie praktische handvatten voor de uitvoering.

Aanleiding
Op 1 januari 2025 is de Wet versterking participatie op decentraal niveau in werking getreden. Gemeenten moeten daarom uiterlijk 1 januari 2027 een participatieverordening vaststellen. Deze verordening vervangt de huidige inspraakverordening. Vanuit de overtuiging dat vroegtijdige betrokkenheid van inwoners bijdraagt aan betere inzichten en meer draagvlak, is de Participatieverordening gemeente Heusden 2027 opgesteld. Ook is het in 2023 vastgestelde handelingsperspectief ‘Naar gerichter participeren’ geactualiseerd. In dit voorstel lichten we de totstandkoming en de belangrijkste keuzes toe.

Feitelijke informatie

Voorgeschiedenis

Naar gerichter participeren
Het college stelde in 2023 het handelingsperspectief ‘Naar gerichter participeren’ vast. De raad heeft hiermee op 14 november 2023, via een geamendeerd besluit kennisgenomen omdat de wetgeving nog niet definitief was en er om die reden nog een vervolg zou komen.
Het document biedt praktische handvatten voor participatietrajecten en heeft geen beleids- of kaderstellend karakter. De ervaringen die sindsdien met het handelingsperspectief zijn opgedaan, zijn verwerkt in een reflectie.

Kaders (beleid en wettelijk)

Wet versterking participatie op decentraal niveau en aanpassing Gemeentewet
De Wet versterking participatie op decentraal niveau regelt dat binnen twee jaar na inwerkingtreding van de wet (dus voor 1 januari 2027) een (nieuwe) verordening moet worden vastgesteld. Hiervoor is artikel 150 van de Gemeentewet aangepast. De wijzigingen hebben betrekking op:

- een uitbreiding van wettelijke inspraak naar participatie;
- een wettelijke verankering van het uitdaagrecht.

Deze wijzigingen moeten een plaats krijgen in een zogenaamde participatieverordening, die de bestaande inspraakverordening vervangt.

Overige informatie

Reflectie op 'Naar gerichter participeren' en versie 2.0
De ervaringen met het handelingsperspectief 'Naar gerichter participeren' zijn verwerkt in een reflectie, waarbij ook ervaringen van onze inwoners zijn betrokken. De ervaringen zijn onder meer verkregen via het inwonerspanel, het inwonersonderzoek 'Waar staat je gemeente', gesprekken met medewerkers uit onze organisatie en een themabijeenkomst met raadsleden en fractieondersteuners. Deze reflectie is als bijlage toegevoegd.

Participatieverordening
Gegeven de wettelijke verplichting is een participatieverordening opgesteld die de huidige inspraakverordening vervangt. Op hoofdlijnen worden de volgende vormen van participatie onderscheiden:

- inwonersparticipatie; waarbij de gemeente inwoners en belanghebbenden bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van gemeentelijk beleid betrekt. Onder gemeentelijk beleid vallen ook visies, projecten, programma's, plannen en regels. Dit sluit aan bij de verbreding van 'inspraak' naar 'participatie' volgens artikel 150 van de Gemeentewet;
- overheidsparticipatie; waarbij de gemeente initiatieven van inwoners of maatschappelijke partijen ondersteunt of eraan deelneemt. Het initiatief hiervoor ligt bij inwoners of maatschappelijke partijen;
- uitdaagrecht; dit is het recht van inwoners en maatschappelijke partijen om de feitelijke uitvoering van een gemeentelijke taak over te nemen. Het is een nieuw recht dat verankerd is in artikel 150 van de Gemeentewet.

De VNG-modelverordening kent een variant met alleen inwonersparticipatie en het uitdaagrecht en een variant waarin ook overheidsparticipatie is opgenomen. Heusden kiest voor de tweede variant en neemt daarmee alle drie de vormen van participatie in de verordening op. Bij de uitwerking is rekening gehouden met het handelingsperspectief, de reflectie, de inbreng tijdens de thema-avond en de bestaande Heusdense werkwijze.

Participatieverordening als beleidskader, 'Naar gerichter participeren' als handelingsperspectief
De participatieverordening vormt het door de raad vast te stellen beleidskader. Het handelingsperspectief 'Naar gerichter participeren' bevat praktische handvatten voor de uitvoering door de organisatie en wordt daarom ter kennisneming aangeboden.

Relatie met de Omgevingswet
De Omgevingswet regelt voor een aantal onderdelen ook zaken rondom participatie. Voor zover gemeentelijk beleid zijn grondslag vindt in de Omgevingswet, is de nieuwe participatieverordening van toepassing. Dan gaat het om het vaststellen of wijzigen van de omgevingsvisie, het omgevingsprogramma of het omgevingsplan. De voorliggende participatieverordening gaat *niet* over participatie bij aanvragen omgevingsvergunningen (en het voeren van omgevingsdialogen). Hiervoor geldt het participatiebeleid Omgevingswet. Deze vorm van participatie heeft namelijk een andere grondslag en richt zich op het afgeven van een vergunning (meestal aan derden).

Thema-avond inwonersparticipatie
Op 1 september jl. hebben we tijdens een thema-avond rondom inwonersparticipatie gesproken over wat participatie, en met name het proces, voor onze gemeente betekenen. Aan de hand van het handelingsperspectief, hebben we stilgestaan bij wat er onder een participatieproces verstaan wordt en wat we hiervan geleerd hebben. Hiervoor hebben we zowel een lopend als een toekomstig participatietraject besproken.

Afweging

Dromen.Doen.Heusden. en participatie

Inwoners betrekken en initiatieven van inwoners omarmen zit in de genen van onze merkbelofte ‘Dromen.Doen.Heusden.’. Dit betekent dat we als gemeente een omgeving creëren waarbinnen inwoners, ondernemers en organisaties hun dromen waar kunnen maken. Mits zij bereid zijn hiervoor ook zelf initiatief te tonen en inspanningen te verrichten. Participatie is voor gemeente Heusden zeker niet nieuw en vanuit deze merkbelofte is het niet meer dan logisch om, naast de wettelijk verplichte inwonersparticipatie en uitdaagrecht, ook ruimte te geven aan overheidsparticipatie. Overheidsparticipatie maakt dan ook onderdeel uit van de voorliggende participatieverordening.

Uitgangspunt in de verordening: balans tussen duidelijkheid en ruimte voor maatwerk
De verordening biedt duidelijkheid over de eisen die aan participatietrajecten worden gesteld en laat tegelijk ruimte voor maatwerk. Twee voorbeelden waarin dat tot uiting komt in de verordening:

- Ieder beleidsvoorstel, project of plan van de gemeente vraagt om een goed doordachte aanpak voor participatie, maar daar is geen blauwdruk voor. Afhankelijk van de tijd, keuzeruimte en impact kan dit er steeds anders uitzien. In het op te stellen participatieplan (artikel 4) moeten vier basisvragen beantwoord worden: waarom, waarover, met wie en hoe. Deze vragen zijn altijd van toepassing, maar de invulling is sterk afhankelijk van het onderwerp.
- De ondersteuning van een initiatief wordt afgestemd op de aard en omvang ervan. Bij een klein initiatief kan beperkte ondersteuning volstaan, terwijl een groot initiatief om een intensiever traject en een grotere rol van de gemeente kan vragen. Daarom legt de verordening de vorm van overheidsparticipatie niet vooraf vast, maar gebeurt dit in overleg met de initiatiefnemer. Voor de helderheid is verder aangegeven in welke gevallen er geen overheidsparticipatie plaats kan vinden, bijvoorbeeld wanneer het algemeen belang in het geding is.

Naar gerichter participeren, versie 2.0
Zoals hiervoor al aangegeven, is een 2.0-versie gemaakt van het handelingsperspectief. Dit is een actualisatie op basis van opgedane ervaringen en gewijzigde wettelijke kaders.

De belangrijkste lessen uit de afgelopen periode zijn:

- verwachtingen managen, ook als de ruimte voor participatie beperkt is. Liever duidelijkheid vooraf dan teleurstellingen achteraf;
- de intensiteit van het participatietraject is (mede) afhankelijk van de impact op de directe leefomgeving van inwoners;
- (nog meer) gebruik gaan maken van digitale middelen om het ‘stille midden’ te bereiken;
- gemotiveerd terugkoppelen wat met de inbreng gedaan is en hoe de uiteindelijke keuzes zijn gemaakt.

Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot de volgende aanpassingen:

- handelingsperspectief, inclusief kwadrantenmodel, in lijn gebracht met de wet en de participatieverordening;
- verduidelijking aangebracht in begrippen en terminologie;
- nuancering aangebracht rondom participatie in het kader van de Wet versterking participatie op decentraal niveau en participatie in het kader van de Omgevingswet;
- het gaan werken met de participatieverordening opgenomen als onderdeel van het handelingsperspectief (waaronder opstellen participatieplan en terugkoppeling via eindverslag);
- De lay-out is verhelderd

Om het bereik van participatietrajecten te vergroten, schaft het college de Publiq-app aan.

Met deze app kunnen we inwoners in buurten gericht informeren, signalen opvangen en de betrokkenheid vergroten. De app maakt geen gebruik van sociale media en algoritmes. We hopen hiermee ook het ‘stille midden’ beter te bereiken.

Voorgesteld wordt om de participatieverordening gemeente Heusden 2027 vast te stellen, de inspraakverordening gemeente Heusden 2005 in te trekken en kennis te nemen van de reflectie op het handelingsperspectief ‘Naar gerichter participeren’ en het geactualiseerde handelingsperspectief ‘Naar gerichter participeren, versie 2.0’.

Inzet van middelen
Voor de uitvoering van dit voorstel zijn vooraf geen extra middelen nodig.
(Inwoners)participatietrajecten maken regulier onderdeel uit van de voorbereiding van gemeentelijke beleidsvoorstellen, plannen en projecten. Als voor een afzonderlijk traject extra middelen nodig zijn, worden deze zo nodig in een bestuursvoorstel opgenomen. Wanneer inwoners gebruik willen maken van overheidsparticipatie, wordt dit per verzoek beoordeeld, ook voor wat betreft de financiële consequenties. Gaat het verzoek over het gebruik maken van het uitdaagrecht, dan is als afwegingscriterium al opgenomen dat het overnemen van een taak beter of goedkoper moet zijn.

Risico's
Participatie vraagt om heldere en doorlopende communicatie over de beschikbare keuzeruimte, het proces en de verwerking van de inbreng. Als verwachtingen vooraf onvoldoende duidelijk zijn of de terugkoppeling tekortschiet, kan dit het vertrouwen schaden en het participatietraject belemmeren. Daarnaast is niet vooraf in te schatten hoeveel verzoeken voor overheidsparticipatie of het uitdaagrecht worden ingediend. Dit zou kunnen leiden tot een onvoorziene extra belasting, die conflicteert met de al ingeplande werkzaamheden. Het gevolg kan zijn dat gedane verwachtingen onvoldoende waargemaakt kunnen worden.

Procedure / vervolgstappen
Na besluitvorming wordt de participatieverordening gepubliceerd. De verordening treedt per 1 januari 2027 in werking. Daarnaast brengen we de publieksinformatie op de website in lijn met de inhoud van de participatieverordening.

Voorgenomen besluit
Wij stellen u voor bijgaand besluit vast te stellen.

Het college van Heusden,
de secretaris, de burgemeester,

mr. H.J.M. Timmermans drs. W. van Hees

Bijlagen:
- Participatieverordening gemeente Heusden 2027
- Reflectie ‘Naar gerichter participeren’
- Handelingsperspectief en visualisatie ‘Naar gerichter participeren, versie 2.0’

Raadsbesluit

Zaak : 2232639

De raad van Heusden in zijn openbare vergadering van 10 november 2026;

gezien het voorstel van het college van 22 september 2026;

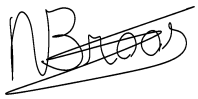
gelet op artikelen 149 en 150 van de Gemeentewet;

gelet op de beraadslaging;

b e s l u i t :

- de participatieverordening gemeente Heusden 2027 vast te stellen;
- de inspraakverordening gemeente Heusden 2005 in te trekken;
- kennis te nemen van de reflectie op het handelingsperspectief ‘Naar gerichter participeren’;
- kennis te nemen van het geactualiseerde handelingsperspectief ‘Naar gerichter participeren, versie 2.0’.

de griffier,

mr. N.M.H.C. Pot-Broos

de voorzitter,

drs. W. van Hees